

NACIONALINIO MAISTO IR VETERINARIJOS RIZIKOS VERTINIMO INSTITUTO VEIKLOS RODIKLIAI 2016 M.

Nacionalinis maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutas (toliau – Institutas), įgyvendindamas maisto ir pašarų saugos bei kokybės, gyvūnų užkrečiamųjų ligų stebėsenos ir kontrolės programas, 2016 m. atliko laboratorinius tyrimus ir jų rezultatų vertinimą, rengė ir teikė rizikos vertinimus, mokslines nuomones, rekomendacijas ir konsultacijas maisto saugos ir kokybės, mitybos, gyvūnų užkrečiamųjų ligų, gyvūnų gerovės, pašarų saugos ir kokybės bei kitais klausimais. Atliko ekspertizes užtikrinant veterinarinių vaistų ir biocidų saugumo, efektyvumo ir kokybės rodiklius. Dalyvavo tarptautinio referentinių laboratorijų tinklo veikloje, Europos maisto saugos tarnybos (EFSA) mokslinių tinklų veikloje, bendradarbiavo su Lietuvos mokslo ir mokymo institucijomis. Rengė ir vykdė mokslinius projektus. Instituto ekspertai dalyvavo EFSA, Europos Komisijos, Europos vaistų agentūros (EMA) ir kitose ekspertų darbo grupėse, organizavo tarptautines konferencijas ir keitėsi informacija su kitų šalių maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institucijomis, laboratorijomis, socialiniais partneriais. Instituto vadovai ir darbuotojai kėlė kvalifikaciją pagal Lietuvos ir tarptautines mokymų programas.

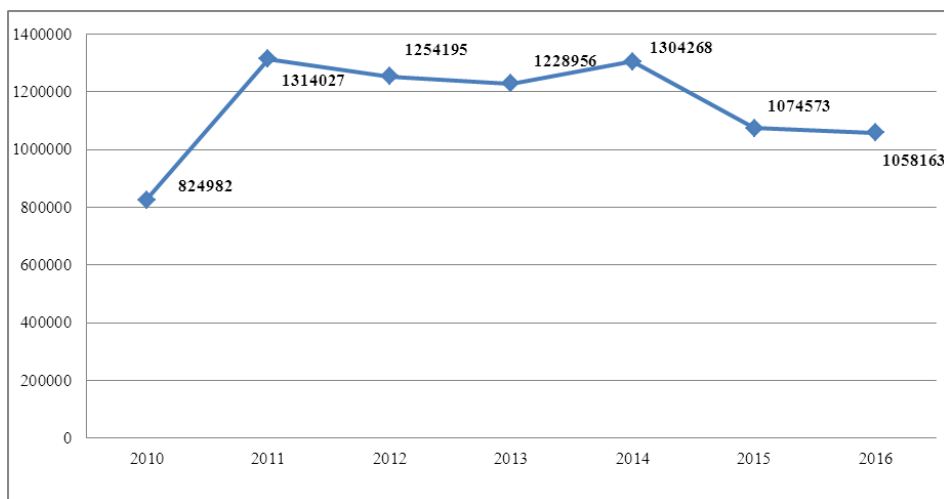
2016 m. Institute dirbo 309 darbuotojai, iš jų 99 teritoriniuose Instituto skyriuose.

LABORATORINIAI TYRIMAI

2016 m. Institute ir teritoriniuose skyriuose atlikti 1 058 163 laboratoriniai tyrimai, iš kurių 59 % - valstybiniai, 41% - savikontrolės tyrimai (1 lentelė, 1 pav.).

1 lentelė. Institute ir teritoriniuose skyriuose atlikti tyrimai 2015 - 2016 m. 01 - 12 mėn.

Skyrius	Savikontrolės tyrimų palyginimas 2015 - 2016 01 - 12 mėn.				Valstybės finansuojamų tyrimų palyginimas 2015 - 2016 01 - 12 mėn.				Iš viso: 2015 - 2016 01-12 mėn.			
	Tyrimų sk.		Teig.tyrimų sk.		Tyrimų sk.		Teig.tyrimų sk.		Tyrimų sk.		Teig.tyrimų sk.	
	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.	2015 m.	2016 m.
<i>Cheminiai tyrimai</i>	198591	197962	1047	1094	326520	356994	415	380	525111	554956	1462	1474
<i>Mikrobiologiniai tyrimai</i>	129726	136510	1200	1279	5295	7267	283	445	135021	143777	1483	1724
<i>Justiniai tyrimai</i>	1640	2949	32	1	287	266	22	50	1927	3215	54	51
<i>Radiologiniai tyrimai</i>	1667	2234	306*	337*	1496	1938	0	0	3163	4172	306*	337*
<i>GMO</i>	419	319	13	9	295	239	6	10	714	558	19	19
<i>MB</i>	2482	2053	0	9	50909	45594	169	655	53391	47647	169	664
<i>PAH</i>	869	1063	108	61	14507	11884	389	51	15376	12947	497	112
<i>Virusologinių tyrimų sk.</i>	9929	5850	1434	972	10075	5039	2	66	20004	10889	1436	1038
<i>Serologinių tyrimų sk.</i>	29680	24726	503	593	200476	184438	622	580	230156	209164	1125	1173
<i>Bakteriologiniai tyrimai</i>	80832	59844	6818	5401	8878	10994	392	656	89710	70838	7210	6057
Iš viso:	455835	433510	11461	9756	618738	624653	2300	2893	1074573	1058163	13761	12649

1 pav. Atliktų laboratorinių tyrimų skaičiaus palyginimas 2010-2016 m.

2016 metais iš atliktų valstybinių laboratorinių tyrimų teisės aktų neatitiko 0,24 % maisto produktų ir 0,78 % užkrečiamųjų gyvūnų ligų tyrimų rezultatų.

Susisteminius visų atliktų laboratorinių tyrimų duomenis, buvo atlikta teisės aktų reikalavimų neatitikusių tyrimų analizė. Per pastaruosius tris metus šių atvejų skaičius kinta labai minimaliai ir sudaro 1 - 1,5 proc. nuo visų atliktų laboratorinių tyrimų skaičiaus.

2016 METAIS VYKDYTŲ VALSTYBINIŲ PROGRAMŲ APŽVALGA

Vykdamas valstybines tyrimų programas 2016 m. atlikti 366704 maisto produktų, geriamojo ir šachtinių šulinių vandens, maisto papildų, pašarų laboratoriniai tyrimai bei 257949 gyvūnų patloginės medžiagos, sanitariniai, galvijų pieno bei kraujo serumo laboratoriniai tyrimai.

2016 m. buvo ištirtas 2371 gyvūnų ir gyvūninių maisto produktų mėginys pagal **Medžiagų liekanų gyvūnuose ir jų mėsoje, piene, paukštienoje, kiaušiniuose, žvėrienoje, žuvyse ir meduje stebėsenos programą**, 9 mėginiai neatitiko teisės aktų reikalavimų (2 lentelė).

2 lentelė. Teisės aktų reikalavimų neatitikę gyvūnų ir gyvūninių produktų mėginiai pagal medžiagų liekanų stebėsenos programą

Gyvūnų ir gyvūninių produktų rūšis	Tiriamas mėginys	Tyrimo metodas	Nustatytos medžiagų liekanos	
			Pavadinimas	Kiekis
Galvijas	šlapimas	UPLC-MS-MS	tiouracilas	7,48 µg/kg
Šernas	riebalai	GC-ECD	DDD-p,p-0,015±0,007 mg/kg DDE p,p,-0,099±0,049 mg/kg; DDT, p,p -0,43±0,022 mg/kg; DDT (p,p'-DDT, o,p'-DDT, p,p'-DDE ir p,p'-TDE (DDD) suma, išreikšta kaip DDT) - 0,142±0,071mg/kg	0,142±0,071mg/kg
Galvijas	šlapimas	UPLC-MS-MS	tiouracilas	7,5 µg/kg
Triušis	raumuo	HPLC	enroflokscino ir ciproflokscino suma	383,7 µg/kg
Galvijas	raumuo	HPLC	oksitetraciklino ir epi tetraciklino suma	1000 µg/kg
Galvijas	raumuo	HPLC	oksitetraciklino ir epi tetraciklino suma	187 µg/kg
Kiaulė	šlapimas	UPLC-MS-MS	tiouracilas	4,98 µg/l
Galvijas	šlapimas	LC-MS-MS	Epitestosteronas 28 ± 7.3 (µg/kg); Testosteronas 1,0 ± 0.51 (µg/kg)	28 ± 7.3 (µg/kg); 1,0 ± 0.51 (µg/kg)
Kiaulės	šlapimas	LC-MS-MS	Epitestosteronas	1,1 ± 0,52 µg/kg

Vykdam **Augalinio maisto produktų taršos stebėsenos programą** 2016 m. augaliniuose maisto produktuose, buvo tiriamos pesticidų, mikotoksinų, akrilamido, furano, sunkiųjų metalų ir kitų teršalų liekanos Lietuvos Respublikoje išaugintoje, į Lietuvos Respubliką įvežtoje ir importuotoje augalinėje produkcijoje. Ištirta 717 mėginių, iš jų 4 neatitiko teisės aktų reikalavimų. (3 lentelė)

3 lentelė. 2016 m. nustatyti cheminės kilmės teršalai augalinio maisto produktuose.

Produkto mėginio pavadinimas	Kilmės šalis	Tyrimų rezultatai
Nerafinuotas graikinių riešutų aliejus, 250ml.	Moldova	Benzo(a)pirenas ir 4 ES policiklinių aromatinių angliavandenių suma
Kviečių trapiukai su joduota druska ir sezamo sėklomis	Lietuva	Akrilamidas
Šviežios braškės	Lietuva	Pesticidai
Krapai	Lietuva	Pesticidai

Vykdam **Veterinarinės pašarų stebėsenos ir kontrolės programą**, atlikti 602 pašarų mėginių tyrimai. Juose atlikta: 78 gyvūninių komponentų tyrimai, 44 GMO bei gyvūnų rūšies nustatymo tyrimai, 90 mikotoksinų tyrimų, 41 sunkiųjų metalų tyrimas, 134 kokcidiostatikų ir antibiotikų tyrimai, 30 pesticidų tyrimų, 13 dioksinų ir dioksinų tipo PCB tyrimų, 60 mikroelementų tyrimų, 5 fluoro tyrimai, 4 nitritų tyrimai, 92 mikroorganizmų tyrimai, 5 skalsių alkaloidų tyrimai, 2 melamino tyrimai ir 4 fosforo tyrimai. Iš viso ištirti 393 kombinuotųjų pašarų mėginiai, 150 pašarinių žaliavų mėginių, 48 premiksų mėginiai ir 11 kitų pašarų mėginių. Iš visų atliktų tyrimų nustatyta 15 teigiamų atvejų: 6 neatitikimai kombinuotųjų pašarų mėginių, kurių DLK viršijo varis ir/ar cinkas, 2 neatitikimai kombinuotųjų pašarų mėginių, kuriuose nustatytas per mažas kiekis lazalocido natrio druskos, 1 pašarų žaliavų mėginyje nustatyta *Salmonella Enteritidis*, 1 pašarinių žaliavų mėginyje (kraujo miltai) nustatyta kiaulių bei galvijų DNR.

Genetinės modifikacijos nustatytos 4 kombinuotųjų pašarų bei 1 pašarinių žaliavų mėginiuose, tačiau nustatytos genetinės modifikacijos yra leidžiamos naudoti ES.

Atliekant įvežamų į Lietuvos Respubliką pašarų kontrolę, buvo tiriamos įvairios pašarinės žaliavos, premiksai, kombinuotieji pašarai. Iš viso ištirta 290 mėginių, iš kurių 1 neatitiko teisės aktų reikalavimų: 1 kombinuotųjų pašarų mėginyje rasta genetiškai modifikuotų sojų, pašarai neatitiko ženklinimo reikalavimų.

Pagal „**Valstybinės kontrolės metu atrinktų maisto ir su maistu besiliečiančių gaminių ir medžiagų valstybinių mėginių tyrimo planą**“ 2016 m. ištirti 8008 mėginiai, iš šių mėginių atlikta 17797 laboratoriniai tyrimai. Atlikti maisto, geriamojo vandens, šachtinių šulinių, maisto papildų, sanitariniai ir kt. tyrimai. Teisės aktų reikalavimų neatitiko 873 tyrimų rezultatai, tai sudaro 4,91 %. Šachtinių šulinių, grėžinių, vandentiekio ir stalo vandens tyrimai, neatitikę teisės aktų, sudaro 23,02 % visų teigiamų tyrimų. Vandens mėginiuose daugiausiai nustatyta neatitikimų: 20,0 % žarniniai enterokokai, 19,4 % bendroji geležis, 8,46 % manganas, 13,4 % *E. coli*, 12,4 %

nitratai, 8,0 % amonis, 1,5 % koliforminės bakterijos, 17 % kiti. Likę 77 % neatitikusių mėginių pasiskirsto nedidele procentine išraiška įvairiose maisto produktų bei aplinkos mėginių grupėse ir tyrimų spektre.

2016 metais yra atlikti:

9 geriamojo vandens tiekėjų laboratorijų veiklos vertinimai pagal Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2014 m. sausio 21 d. įsakymą Nr. B1-40;

2 Maisto tvarkymo subjektų laboratorijų veiklos vertinimai pagal Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2014 m. sausio 21 d. įsakymą Nr. B1-41;

2 Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos teritorinių VMVT tyrimų atlikimo veiklos vertinimai pagal Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2014 m. kovo 24 d. įsakymą Nr. B1-234.

13 alkoholio produktų laboratorijų veiklos vertinimų pagal Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2001 m. gegužės 14 d. įsakymą Nr. B1-212.

2016 m. vykdant **Importuojamo negyvūninio ir gyvūninio maisto produktų valstybinę kontrolės programą**, atliktas 106681 tyrimas, iš šių tyrimų 30 neatitiko teisės aktų reikalavimų (4 lentelė).

4 lentelė. 2016 m. importuoti negyvūninės ir gyvūninės kilmės maisto produktai, neatitikę teisės aktų reikalavimų.

Mėginio pavadinimas	Kilmės šalis	Mėginių sk.	Atlikti tyrimai
Sušaldyti kuprės ikrai	JAV	5	Monocitogeninių listerijų (<i>Listeria monocytogenes</i>) aptikimas, 25 g
Graikinių riešutų nerafinuotas aliejus	Molodva	1	Policikliniai aromatiniai angliavandeniliai, (Benzo(a)pirenas)
Apelsinai	Turkija	1	Pesticidai
Nealkoholinis alus Obolon	Ukraina	1	Faktinė etilo koncentracija sausųjų medžiagų kiekis pradinėje misoje
Raudonas saldus granatų vynas S.Nikas 15%, KN2204	Armėnija	1	Etanolis
Razinos	Uzbekistanas	1	Ochrotoksinas A
Džiovintos ananasų cukatos, KN2008	Tailandas	1	E110
Zefyrai Lenaž spanguolių skonio fasuoti po 330g	Rusija	1	Sieros dioksidas
Stiprusis alus Šeimininko, KN2203 po 1 L, alk.7,5% tūrio	Ukraina	1	Faktinė etilo alkoholio koncentracija, sausųjų medžiagų kiekis pradinėje misoje
Gliaudyti lazdynų riešutai (puselės)	Gruzija	1	Vabzdžių-kenkėjų kiekis
Gliaudyti lazdynų riešutai (puselės)	Gruzija	1	Jusliniai rodikliai
Konservuoti agurkai, KN2001	Vietnamas	1	Saldikliai
Pistacijų riešutai su kevalu, KN0802	Iranas	1	Aflatoksinas B1, Aflatoksinų suma
Juodieji pipirai žirmeliais	Vietnamas	1	Pesticidai
Anyžių sėklos	Egiptas	1	Pesticidai
Sausainiai Grona Zoologičnėje	Ukraina	1	GMO
Kumino sėklos	Indija	1	Pesticidai
Šaldytas lašišų faršas	Rusija	5	Monocitogeninių listerijų (<i>Listeria monocytogenes</i>) aptikimas, 25 g
Grikių kruopos	Kazachstanas	1	Pesticidai
Vynuogių sultys 100%, KN2202	Turkija	1	Ochrotoksinas A
Tunar Pomegranate Juice 100%, KN2009	Azerbaidžanas	1	Konservantai
Krapai švieži, KN0709	Gruzija	1	Pesticidai

2016 m. atlikti 227392 tyrimai pagal **Gyvūnų užkrečiamųjų ligų valstybinės veterinarinės stebėsenos programą**, iš kurių teigiamų atvejų nustatyta 1207, t.y. 0,5 %. Pagal šią programą atlikta: pasiutligės stebėsenos ir patvirtinimo – 1066 tyrimai, pasiutligės oralinės vakcinacijos efektyvumo įvertinimo - 3355 tyrimai (žandikaulių ir kraujo serumo), galvijų bruceliozės stebėsenos - 89401 tyrimas, enzootinės galvijų leukozės stebėsenos - 46744 tyrimai, snukio ir nagų ligos stebėsenos – 1270 tyrimų, mėlynojo liežuvio ligos stebėsenos – 737 tyrimai, klasikinio kiaulių maro stebėsenos - 3112 tyrimų, afrikinio kiaulių maro stebėsenos - 71295 tyrimai. Taip pat, Aujeskio ligos stebėsenos – 3391 tyrimas, kiaulių vezikulinės ligos stebėsenos – 1239 tyrimai, paukščių gripo stebėsenos - 2073 tyrimai, Šmalenbergo viruso stebėsenos – 22 tyrimai. Vykdamas bičių ligų stebėsenos programą atlikti 3502 tyrimai, pagal žuvų ligų stebėsenos programą atlikti 185 tyrimai.

Vykdamas užkrečiamųjų spongiforminių encefalopatijų stebėseną iširta 4418 mėginių bei iširti 98 avių mėginiai dėl *Skrepi* ligos.

2016 m. tiriant salmoneliozės paplitimą buvo iširta 547 paukščių mėginiai, salmonelių nustatyta 7 mėginiuose (4 pulkai). 6 mėginiuose rasta *Salmonella London* ir 1 mėginyje - *Salmonella spp O8*.

2016 m. trichineliozės atžvilgiu buvo iširtas 13821 šernas ir 136 kiaulių mėginiai. 71 šernų mėginyje nustatytos trichinelių lervos, o kiaulių mėginiuose trichinelių lervų nerasta.

Atlikus 918 (74 naminių ir 844 laukinių) gyvūnų laboratorinių tyrimų dėl pasiutligės, šios ligos užkrato nustatyta nebuvo. 2016 m. 60,15 % tirtų laukinių gyvūnų buvo suėdę jaukus su vakcina nuo pasiutligės ir vakcinacijos efektyvumas pagal antikūnių susidarymą prieš pasiutligės virusą siekė 40,49 %, 2015 metais – 74,3 % tirtų laukinių gyvūnų buvo suėdę jaukus su vakcina nuo pasiutligės ir vakcinacijos efektyvumas pagal antikūnių susidarymą prieš pasiutligės virusą siekė 52,85 %.

Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba 2016 m. vykdė sustiprintą kiaulių ir šernų stebėseną ir kontrolę dėl afrikinio kiaulių maro (AKM). Dėl AKM tyrimų gausos Instituto Serologinių, Molekulinės biologijos ir GMO, Patologinių anatominių ir histologinių bei Virusologinių tyrimų skyriai dirbo suintensyvinu darbu režimu.

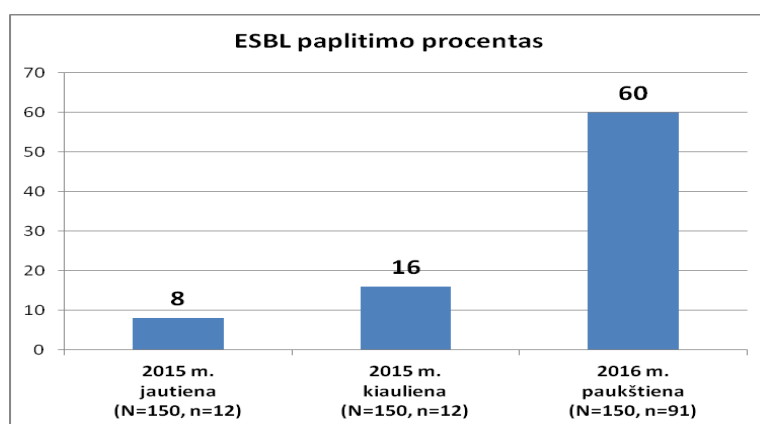
2016 m. iširtas 71295 naminių kiaulių bei šernų kraujo ir organų mėginys AKM nustatyti, 637 mėginiuose nustatytas AKM.

2016 m. skirtas ypatingas dėmesys antimikrobiniais preparatams atsparių mikroorganizmų atsiradimo priežasčių analizei ir plitimo prevencijai. Įgyvendinant Europos Komisijos 2013/652/EU sprendimą dėl antimikrobinio rezistentiškumo zoonotinėse ir komensalinėse bakterijose monitoringo ir ataskaitų teikimo bei vadovaujantis 2016-04-18 VMVT direktoriaus įsakymu Nr.B1-320, Instituto Bakteriologinių tyrimų skyrius 2016 metais vykdė

zoonotinių (*Salmonella spp.* ir *Campylobacter spp.*) ir simbiotinių bakterijų rūšių paplitimo viščiukų broilerių pulkuose, šviežioje viščiukų broilerių mėsoje, bei atsparumo antimikrobinėms medžiagoms programą.

Aklųjų žarnų mėginiai buvo imami iš paskerstų viščiukų broilerių, užaugintų nuo pirmos dienos Lietuvos Respublikos teritorijoje, šviežios mėsos mėginiai – įvairiuose Lietuvos miestuose, mažmeninės prekybos vietose.

Programos metu buvo pristatyta ir ištirta 150 šviežios viščiukų broilerių mėsos mėginių, 91 (60 proc.) mėginyje nustatytos *Escherichia coli*, produkduojančios išplėstinio spektro β -laktamazės ir/ar AmpC β -laktamazės fermentus (toliau ESBL), karbapenimazes gaminančių *Escherichia coli* nenustatytos. ESBL paplitimo Lietuvoje palyginimas šviežioje mėsoje pateiktas diagramoje (2 pav.).

2 pav. ESBL paplitimo Lietuvoje palyginimas šviežioje mėsoje

Taip pat buvo ištirti ir 425 vištų broilerių aklųjų žarnų mėginiai, juose nustatytos 166 *Campylobacter spp.* (39 proc.), tame tarpe 129 *C.jejuni* (30 proc.), 31 *E.coli* (7 proc.), 6 kampilobakterijų rūšis nenustatyta (1 proc.).

150 mėginių buvo tirtos fermentus gaminančios *E.coli* (išplėstinio spektro β -laktamazės ir/ar AmpC β -laktamazės ir karbapenimazes). 140 (93 proc.) mėginių nustatytos ESBL, karbapenimazes gaminančių *Escherichia coli* nenustatyta.

RIZIKOS VERTINIMAS, MOKSLINĖS NUOMONĖS, LABORATORINIŲ TYRIMŲ REZULTATŲ VERTINIMAS

2016 m. teikta mokslinė ir techninė pagalba rizikos vertinimo klausimais.

Parengta 18 moksliskai pagrįstų nuomonių maisto rizikos vertinimo srityje dėl: produktų po datos „geriausias iki“ saugaus vartojimo; tetrahidrokanabinolio (THC) kiekio susidarymo galimybės maisto produktuose iš pluoštinių kanapių; tirpios cikorijos su nustatytu akrilamido kiekiu suvartojimo paskaičiavimo; dėl transporto higienos; rizikos įvertinimo alergiškumo lygiui sulfitų atžvilgiu razinose; furano kiekių skrudintose kavos pupelėse; *E. coli*

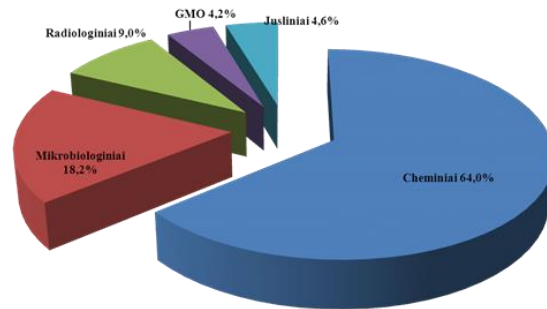
rizikos visuomenės sveikatai; pesticidų didžiausių likučių kiekių pakeitimo Japonijos teisės aktuose; nustatyto stafilokokų kiekio salotose bei galimos rizikos sveikatai; nustatytos Salmonella Derby šviežioje paukštienoje; nikotino rūgšties ir kofeino maisto papilduose; UAB „Daumantai LT“ sustabdytos ekologiško kečupo produkcijos ir jo žaliavos – ekologiškos pastos rizikos įvertinimo; nustatyto glifosato kiekio grikiuose poveikio vertinimo; kviečių trapučių su nustatytu akrilamido kiekiu suvartojimo; rekomenduojamų tirti importuojamų negyvūninės kilmės maisto produktų.

Parengta ir pateikta 21 mokslinė nuomonė bei rizikos vertinimas užkrečiamųjų ligų, gyvūnų gerovės bei kitais aktualiais veterinarijos rizikos srityse dėl:

afrikinio kiaulių maro plitimo rizikos faktorių ir plitimo prognozių Lietuvoje; afrikinio kiaulių maro zonos vidutinės trukmės veiksams (WAMTA) Lietuvoje; afrikinio kiaulių maro polimerazės grandininės reakcijos (PGR) ir serologinių tyrimų rezultatų interpretavimo; afrikinio kiaulių maro vakcinų; paukščių gripo stebėsenos programos; mastitų sukėlėjų antimikrobinio rezistentiškumo tyrimų piene duomenų analizė; antimikrobinių medžiagų naudojimo produkcijos gyvūnams Lietuvoje 2010 – 2014 metų duomenų analizė ir rekomendacijos; 2012 – 2015 valstybinės veterinarinės pašarų stebėsenos analizė Lietuvoje; žuvų tyrimų rezultatų interpretavimo; erkinio encefalito paplitimo rizikos per nepasterizuotą ožkų pieną ir rekomendacijos/pasiūlymai ūkio subjektams (ožkininkams) kokias taikyti priemones, kad sumažinti užsikrėtimo galimybę; fosforo kiekio kiaulių pašaruose galimos įtakos fosfatų kiekiui kiaulių mėsoje; pašarinių mielių panaudojimo galimybės; 2012 – 2015 metų importuojamų pašarų valstybinės veterinarinės kontrolės tyrimų analizė; erkinio encefalito paplitimo rizikos per nepasterizuotą ožkų pieną (papildyta); pašarų priedo importo; mazgulinio dermatito (žvynelinės ligos) patekimo į Lietuvos Respublikos teritoriją rizikos; afrikinio kiaulių maro plitimo; patvirtinto Lietuvos Respublikos vietovių, kuriose leidžiama medžioti medžiojamuosius gyvūnus tik tykojant, sėlinant ir varant tyliuoju būdu, sąrašo; pašarų priedų importo; rekomendacijų, kaip suvaldyti mazgelinį dermatitą, jam pasireiškus Lietuvoje ar kaimyninėse šalyse; pašarų produktų ženklinimo.

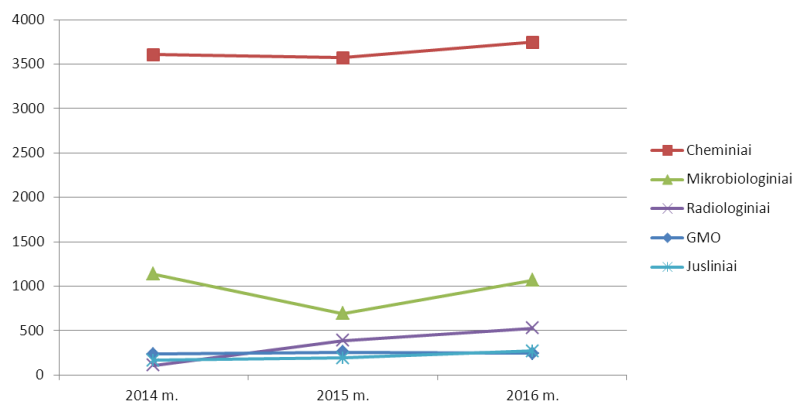
Maisto rizikos vertinimo skyriuje per 2016 m. parengtos 5853 valstybinių maisto produktų ir jų žaliavų mėginių laboratorinių tyrimų rezultatų vertinimo išvados.

Vertinant tyrimų rezultatų atitiktį teisės aktų reikalavimams, vadovaujasi Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimais. Analizuojant 2016 m. parengtų išvadų duomenis, didžiausią dalį sudarė cheminių tyrimų rezultatų vertinimas – 64,0 proc. ir mikrobiologinių – 18,2 proc. Mažesnę dalį parengtų išvadų sudarė radiologinių tyrimų rezultatų vertinimas – 9,2 proc., GMO – 4,2 proc. ir juslinių tyrimų – 4,6 proc. (3 pav.).

3 pav. Parengtų valstybinių mėginių tyrimų rezultatų vertinimo išvadų kiekis (proc.) pagal tyrimų rūšis.

Analizuojant 2014 – 2016 m. duomenis matyti, kad rengiamų išvadų skaičius pagal atliktų tyrimų rūšį didėja: daugiausiai padidėjo mikrobiologinių tyrimų rezultatams rengiamų išvadų skaičius (53,7 proc. 2016 m. lyginant su 2015 m.), radiologiniams – 35,6 proc. (2016 m. lyginant su 2015 m.), jusliniams – 40,8 proc. (2016 m. lyginant su 2015 m.). 2016 m. GMO tyrimų rezultatams parengta 4,7 proc. mažiau išvadų nei 2015 m. (4 pav.).

4 pav. Parengtų išvadų skaičius pagal atliktų tyrimų rūšis.

2016 m. Veterinarijos rizikos vertinimo skyriuje parengta ir pateikta 3080 laboratorinių tyrimų rezultatų vertinimo išvadų.

Pagal pašarų valstybinės veterinarinės stebėsenos programos tyrimų rezultatus - 427 išvados, pagal valstybinės kenksmingų likučių gyvūninės kilmės maisto produktuose stebėsenos tyrimų rezultatus - 2408 išvados, pagal importuojamų pašarų valstybinės kontrolės tyrimų rezultatus – 245 išvados.

VETERINARINIAI VAISTAI IR BIOCIDAI

Veterinarinių vaistų vertinimas ir registracija

Veterinarinių vaistų ir biocidų vertinimo skyrius (toliau – Skyrius) atlieka veterinarinių vaistų, pateiktų registracijai, registracijos atnaujinimui ir keitimams, sąrankų ekspertizę, kad būtų

įvertinta veterinarinių vaistų kokybė, efektyvumas ir saugumas. Nacionalinis maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutas (toliau – Institutas) teikia išvadas Valstybinei maisto ir veterinarijos tarnybai (toliau – VMVT). Skyrius atlieka veterinarinių vaistų saugumo periodinių ataskaitų (PVVSA) vertinimą, teikia išvadas VMVT dėl Lietuvos Respublikoje neregistruotų veterinarinių vaistų įvežimo ir naudojimo. Skyrius taip pat administruoja Veterinarinių vaistų registrą (toliau – Registras) bei archyvuoja veterinarinių vaistų sąrankas.

Lietuvoje vykdomos šios veterinarinių vaistų registracijos procedūros: decentralizuota procedūra (DCP) – ES šalyje neregistruotas veterinarinis vaistas registruojamas keliuose ES valstybėse narėse; savitarpio pripažinimo procedūra (MRP) – vienoje ES valstybėje narėje registruotas veterinarinis vaistas registruojamas keliuose ES valstybėse narėse; nacionalinė procedūra (NP) – veterinarinis vaistas registruojamas tik Lietuvoje.

2016 m. Institutas prisijungė prie Bendro Europos duomenų pateikimo portalo (CESP) (angl. Common European Submission Portal), todėl nuo 2016 m. vasario 15 d. veterinarinių vaistų sąrankos per minėtą portalą yra pateikiamos elektroniniu būdu.

Lietuvoje registruotų veterinarinių vaistų skaičius turi tendenciją kasmet didėti. 2017 m. sausio 1 d. Registre buvo 1 400 veterinariniai vaistai. 2015 m. sausio 1 d. buvo 1 354 veterinariniai vaistai, 2016 m. sausio 1 d. buvo 1 385 veterinariniai vaistai.

2016 m. užregistruoti 54 veterinariniai vaistai, 45 veterinarinių vaistų registracija atnaujinta, 624 veterinariniams vaistams atlikti sąrankų keitimai.

2016 m. iš 54 užregistruotų veterinarinių vaistų 8 veterinariniai vaistai užregistruoti pagal nacionalinę procedūrą (2014 m. – 3, 2015 m. – 7), 15 veterinarinių vaistų užregistruota pagal MRP (2014 m. – 10, 2015 m. – 12), 31 veterinarinis vaistas užregistruotas pagal DCP (2014 m. – 49, 2015 m. – 50). Centralizuota procedūra registruojamų veterinarinių vaistų kokybę, saugumą ir efektyvumą vertina Europos vaistų agentūra (toliau – EVA). 2016 m., vadovaudamasi EVA Veterinarinių vaistų komiteto išvadomis, Europos Komisija priėmė sprendimus dėl 7 veterinarinių vaistų rinkodaros teisės suteikimo. Remiantis Europos Komisijos sprendimais, šie vaistai įrašyti į Registrą (2014 m. – 15, 2015 m. – 13).

2016 m. užregistruota veterinarinių vaistų pagal gyvūnų rūšį: galvijams – 19 %, kiaulėms – 22 %, paukščiams – 17 %, šunims ir katėms – 28 %, arkliams – 6 %, avims ir ožkoms – 10 %.

2016 m. užregistruota veterinarinių vaistų pagal vaistų kategoriją: 16 antimikrobinių vaistų, 15 vakcinų, 11 antiparazitinių vaistų, 3 hormoniniai vaistai, 2 analgetikai, 1 nesteroidinis vaistas nuo uždegimo, 1 medžiagų apykaitą veikiantis vaistas ir 5 kitų kategorijų vaistai.

2016 m. užregistruota antimikrobinių veterinarinių vaistų pagal veikliąją medžiagą: cefaleksinas – 4, tilozinas – 2, doksiciklinas – 2, kolistinas – 2, trimetoprino ir sulfametoksazolo

derinys – 2, benzilpenicilinas, marbofloksacino ir gentamicino derinys, oksitetraciklinas ir marbofloksacinas – po 1.

2016 m. užregistruota antiparazitinių veterinarinių vaistų pagal veikliąją medžiagą: fipronilo ir piriproksifeno derinys – 7, fenbendazolas, deltametrinas, levamizolis ir oksiklozanidas – po 1.

2016 m., įvertinus veterinarinių vaistų sąrankas, Skyrius parengė ir pateikė VMVT 17 įsakymų projektų dėl veterinarinių vaistų registracijos, registracijos atnaujinimo ir veterinarinių vaistų informacijos keitimo.

Veterinarinių biocidinių produktų vertinimas ir autorizacija

Veterinariniai biocidiniai produktai Lietuvos Respublikoje autorizuojami vadovaujantis 2002 m. rugpjūčio 14 d. įsakymu Nr. 421 patvirtintomis „Biocidų autorizacijos ir registracijos taisyklėmis“ (Žin., 2002, Nr. 87–3760).

Nuo 2013 m. rugsėjo 1 d. galioja Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 528/2012 dėl biocidinių produktų tiekimo rinkai ir jų naudojimo (OL 2012 L167, p.1).

Vadovaujantis 2013 m. rugsėjo 17 d. VMVT direktoriaus įsakymo Nr. B1-440 „Dėl veterinarinių biocidinių produktų autorizacijos“ (Žin., 2013, Nr. 100-4973) 1.1.1 punkto reikalavimais, Institutas priima ir vertina paraiškas dėl visų 3 tipo (veterinarinė higiena) biocidinių produktų, 4 tipo (maisto ir pašarų sritis) biocidinių produktų, skirtų naudoti įrangos, talpų, reikmenų, jų paviršių ar vamzdynų, naudojamų gyvūnų pašarams (įskaitant geriamąjį vandenį) gaminti, vežti, laikyti, dezinfekavimui, 14 tipo (rodenticidai) biocidinių produktų, skirtų naudoti tik gyvūnų auginimo, laikymo vietose ir transportavimo priemonėse, 18 tipo (insekticidai, akaricidai ir kt. nariuotakojų kontrolės produktai) biocidinių produktų, skirtų naudoti tik veterinarinės higienos tikslais tiesiogiai ant odos arba gyvūnų auginimo, laikymo vietose ir transportavimo priemonėse, 19 tipo (repelentai ir atraktantai) biocidinių produktų, skirtų naudoti kenksmingiems organizmams kontroliuoti juos atbaidant arba priviliojant, įskaitant produktus, kurie naudojami veterinarinės higienos tikslais tiesiogiai ant gyvūnų odos arba netiesiogiai gyvūnų aplinkoje, ir 22 tipo (balzamavimo ir taksiderminiai skysčiai) biocidinių produktų, skirtų tik gyvūnų kūnams arba jų dalims dezinfekuoti ir konservuoti, įskaitant biocidinius produktus, kuriems taikoma supaprastinta autorizacijos liudijimų išdavimo tvarka ir abipusio pripažinimo procedūra, autorizacijos, jos pratęsimo, pakeitimo ar panaikinimo bei savo vertinimo išvadas teikia VMVT. Skyrius taip pat tvarko Veterinarinių biocidinių produktų sąrašą.

2017 m. sausio 1 d. Veterinarinių biocidinių produktų sąrašė buvo 146 veterinariniai biocidiniai produktai. 2016 metais Lietuvoje autorizuota 17 veterinarinių biocidinių produktų, atnaujinta 12 veterinarinių biocidinių produktų autorizacija, pakeistos 12 veterinarinių biocidinių produktų sąrankos.

2017 m. sausio 1 d. Veterinarinių biocidinių produktų sąrašė 64 % sudarė 3 tipo biocidiniai produktai (veterinarinės higienos biocidiniai produktai), 20 % – 4 tipo biocidiniai produktai (maisto ir pašarų dezinfekantai), 14 % – 18 tipo biocidiniai produktai (insekticidai, akaracidai ir kiti nariuotakojų kontrolės biocidai), 1 % – 19 tipo biocidiniai produktai (repelentai ir antraktantai), ir 1 % – 14 tipo biocidiniai produktai (rodenticidai).

2016 m., įvertinus veterinarinių biocidinių produktų sąrankas, Skyrius parengė ir pateikė VMVT 9 įsakymų projektus dėl veterinarinių biocidinių produktų autorizacijos, autorizacijos atnaujinimo ir informacijos pakeitimo.

Baltijos šalių bendradarbiavimas

Siekiant padidinti veterinarinių vaistų prieinamumą ir suteikti pagalbą veterinarinių vaistų registruotojams, norintiems Baltijos šalių rinkoms tiekti veterinarinius vaistus bendromis Baltijos šalių pakuotėmis, 2016 m. spalio mėn. Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto, Estijos vaistų agentūros ir Latvijos maisto ir veterinarijos tarnybos vadovai pasirašė oficialų susitarimą dėl bendros Baltijos šalių pakuotės gairių ir dėl bendros Baltijos šalių pakuotės procedūros veterinariniams vaistams. Abiejų dokumentų rengime dalyvavo Skyriaus specialistai.

KOKYBĖS VADYBOS SISTEMA

Kaip ir kiekvienais metais Institute sistemingai prižiūrėta ir tvarkyta kokybės vadybos sistema, kad ji ir toliau atitiktų standartą LST EN ISO/IEC 17025 „*Tyrimų, bandymų ir kalibravimo laboratorijų kompetencijai keliami bendrieji reikalavimai*“, tenkintų užsakovų, VMVT, valstybės valdymo institucijų bei pripažinimą atliekančių akreditavimo įstaigų poreikius.

Kokybės vadybos sistemos palaikymas yra kontroliuojamas vidiniais kokybės auditais. Reguliariai vyksta akreditacijos tarnybų prižiūrimieji auditai (išoriniai auditai).

2016 m. Institute išorinius auditus atliko Nacionalinio Akreditacijos Biuro, VMVT, Europos Komisijos Maisto ir veterinarijos biuro (FVO), kitų institucijų ekspertai.

Instituto kompetencija ir darbuotojų kvalifikacija kiekvienais metais tikrinama dalyvaujant tarplaboratorinių palyginamųjų ir kvalifikacijos tikrinimo tyrimų programose. Instituto darbuotojų kvalifikacija palaikoma ir keliama organizuojant mokymus, atsižvelgiant į darbuotojų poreikį bei Institutui keliamus naujus uždavinius.

2015 m. pabaigoje Institutas Lietuvos Nacionaliniam akreditacijos biurui (toliau – NAB) pateikė dokumentus dėl akreditacijos srities išplėtimo, o 2016 m. gegužės 2 – 17 dienomis ekspertai atliko prižiūrimąjį akreditavimo auditą. 13 įvairių sričių specialistų vertino Institute įdiegtą kokybės vadybos sistemą, jos atitiktį standarto LST EN ISO/IEC 17025 reikalavimams bei akreditavimo srities išplėtimą. Vizito metu buvo atlikti vertikalūs ir stebėjimo auditai, peržiūrėtas pernai metų

ekspertų pateiktų pasiūlymų įsisavinimas, vertinta darbuotojų kompetenciją. NAB ekspertai pabrėžė išskirtinę kolektyvo patirtį bei įgūdžius, komandinį darbą, laboratorijos aprūpinimą reikalinga aukštos kokybės įranga, sėkmingą tarptautinį bendradarbiavimą. Auditoriai pažymėjo, jog Institute dirba profesionalūs darbuotojai, puikiai išmanantys atliekamus darbus. 2016 12 28 NAB išdavė naujais tyrimų metodais papildytą akreditavimo sritį, įtraukti 48 nauji/modifikuoti tyrimų metodai.

2016 m. VMVT pateikti 6 įvairaus pobūdžio klausimynai apie šalyje vykdomą gyvūnų užkrečiamųjų ligų kontrolę, maisto produktų saugą, taikomus tyrimo metodus ir kt.

Instituto skyriai dalyvavo kvalifikacijos tobulinimo programose, planuotuose ir neplanuotuose tarplaboratoriniuose palyginamuosiuose tyrimuose ir tyrimų kokybės tikrinimo programose, taikė kokybės kontrolės priemones.

Vadovaujantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu Nr. 882/2004 dėl oficialios kontrolės, kuri atliekama siekiant užtikrinti, kad būtų įvertinama, ar laikomasi pašarus ir maistą reglamentuojančių teisės aktų, gyvūnų sveikatos ir gerovės taisyklių, Institutas yra patvirtintas kontroline (referentine) laboratorija, atliekančia gyvūnų ligų diagnostikos ir maisto saugos tyrimus Lietuvos Respublikoje.

Nacionalinis maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutas atlieka nacionalinės referentinės laboratorijos funkcijas šiose srityse:

- Maisto produktai, pašarai: kenksmingų medžiagų likučių, pesticidų likučių, patogenų, parazitų, koagulazei teigiamų stafilokokų, įskaitant *Staphylococcus aureus*, sunkiųjų metalų, genetiškai modifikuotų organizmų, dioksinų ir PCB, policiklinių aromatinių hidrokarbonatų bei antimikrobinio atsparumo (25 sritys);
- Gyvūnų sveikata ir gerovė: Infekcinių ligų diagnostika (11 sričių).

Institutas bendradarbiauja su Europos Sąjungos centrinėmis referentinėmis ir šalių nacionalinėmis referentinėmis laboratorijomis, nuolat dalyvauja tarplaboratoriniuose palyginamuosiuose tyrimuose. Koordinuoja ir audituoja laboratorijų, vykdančių oficialią kontrolę, veiklą, organizuoja palyginamuosius tyrimus. Skleidžia informaciją bei teikia mokslinę ir techninę pagalbą kompetentingoms institucijoms bei oficialioms valstybinėms laboratorijoms.

VEIKLOS VIEŠINIMAS, INFORMACIJOS VALDYMAS

Institutas, siekdamas informuoti visuomenę, vartotojus, socialinius partnerius, mokslo bendruomenę, taip pat stiprinti vartotojų pasitikėjimą maisto kontrole, 2016 m. reguliariai skelbė aktualią informaciją, rekomendacijas vartotojams internetinėje svetainėje (36 straipsniai), dalyvavo radijo (15) bei televizijos (5) laidose, teikė interviu žiniasklaidai (11), taip pat publikavo straipsnių internetinėje žiniasklaidoje, šalies ir regioninėje spaudoje (48 straipsniai). Institutas dalijosi

informacija ir rekomendacijomis konferencijų, mokslo renginių, mokymų, seminarų metu (skaityta 20 pranešimų įvairiomis temomis), susitiko su socialiniais partneriais.

Siekiant gerinti informacijos sklaidą, plėsti elektroninę informacijos turinį buvo sukurta ir įdiegta nauja reprezentacinė, atspindinti įstaigos veiklą (www.nmvrvi.lt) internetinė svetainė, kurioje dar aiškiau ir išsamiau pateikiama informacija apie Instituto atliekamas paslaugas bei kita aktuali informacija maisto saugos ir veterinarijos srityse. Svetainė sukurta laikantis bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms ir publikuojama lietuvių bei anglų kalbomis. Naujoji svetainė pritaikyta peržiūrai ir iš mobiliųjų įrenginių.

2016 metai įdiegtas LIMS (Laboratorijos informacijos valdymo sistema) modulis renkantis duomenis apie Afrikinio kiaulių maro tyrimus bei teikiantis juos VMVT bei Europos maisto saugos tarnybai (EFSA).

Pakeistas LIMS modulio „Skubūs pranešimai apie tyrimų rezultatus neatitinkančius teisės aktų reikalavimų“ funkcionalumas ir formuojamos bei siunčiamos pranešimų formos.

SVARBIAUSI PROJEKTAI IR RENGINIAI, BENDRADARBIAVIMAS

Pagal paramos Lietuvos bitininkystės sektoriui 2014-2016 metų programos priemonę „Bitininkystei ir bičių produktams skirtos taikomųjų mokslinių tyrimų programos“ vykdytos 2 mokslinių tyrimų programos: „Bičių virusinių ligų sukėlėjų kaip slaptos infekcijos sukėlėjų paplitimo analizė Lietuvos bitynuose (tęstinė tema)“ ir „*Paenibacillus larvae* slaptos infekcijos paplitimo bitynuose analizė“ (tęstinė tema)“.

2016 m. vykdomas EFSA finansuojamas projektas „SSD2 duomenų įdiegimas/susiejimas su Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto duomenų baze bei pilotinis elektroninis duomenų perdavimas (pesticidų likučiai, cheminiai teršalai, vet. preparatų likučiai)“, kurio metu Instituto naudojami klasifikatoriai yra harmonizuojami su EFSA duomenų bazių klasifikatoriais.

Kartu su VMVT bei EFSA surengta tarptautinė konferencija „Iššūkiai sprendžiant antimikrobinio atsparumo (AMR) problemą“. Konferencijoje užsienio šalių ir Lietuvos ekspertai pristatė antimikrobinio atsparumo situaciją žmonių ir gyvūnų sveikatos srityse, antibiotikų naudojimo mažinimo strategiją, aptartos atsakingo antibiotikų naudojimo, mokslinio rizikos AMR srityje vertinimo galimybes. Tarptautinėje konferencijoje pateiktos gairės dėl antibiotikų naudojimo melžiamoms karvėms Danijoje, taip pat moksliniai tyrimai bakterijų atsparumo antibiotikams srityje. Galvijų augintojų, paukštininkystės, kitų sektorių atstovai pasidalino praktine patirtimi ir iššūkiais, su kuriais susiduria.

2016 m. kartu su VMVT išleistas lankstinukas „Antimikrobinis atsparumas“ bei parengti du Instituto lankstinukai „Klinikinių mėginių paėmimo parazitologiniams tyrimams atlikti atmintinė“ ir „Klinikinės ir pataloginės medžiagos mėginių paėmimo atmintinė“.

2016 m. gegužės mėn. Institute vyko EFSA Patariamojo forumo (AF) narių, kontaktinių asmenų (FP) ir nacionalinių atstovų, kurie dalyvauja įvairiuose EFSA moksliniuose tinkluose ir darbo grupėse, susitikimas. Dalyvavo atstovai iš Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos, Kauno technologijos universiteto, Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos ir Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto. Susitikimo tikslas - glaudesnio bendradarbiavimo skatinimas tarp skirtingų institucijų ir įvairių EFSA darbo grupių atstovų.

NMVRVI – „Sveikatiados“ partneris

Institutas nuo 2014 m. yra projekto „Sveikatiada“ partneris ir yra pasirašęs bendradarbiavimo sutartį. NMVRVI kaip projekto institucinio partnerio pagrindinė užduotis projekte – teikti pagalbą kuriant ir įgyvendinant projekto „Sveikatiada“ priemones, skirtas sveikai mitybai.

2016 m. lapkričio 4 d. dalyvauta „Sveikatiados“ mokytojams skirtoje konferencijoje „Mokykla ugdo sveiką vaiką“ bei skaityti pranešimai „Kaip pasirinkti maisto produktą pagal jo etiketę? Maistingumo ženklime – cukrūs ir druska“.

„Sveikatiada“ – tai ilgalaikė sveikos gyvensenos ugdymo programa, kuri suteikia vaikams žinių ir praktinių įgūdžių apie sveikatą, mitybą ir fizinį aktyvumą. Vaikams organizuojami įdomūs ir patrauklūs renginiai, kurių metu moksleiviai plečia savo žinias ir supratimą sveikos mitybos ir fizinio aktyvumo srityse. Veiklose dalyvauja ne vien moksleiviai, bet ir mokytojai, mokyklų ir darželių administracijos darbuotojai ir tėvai.